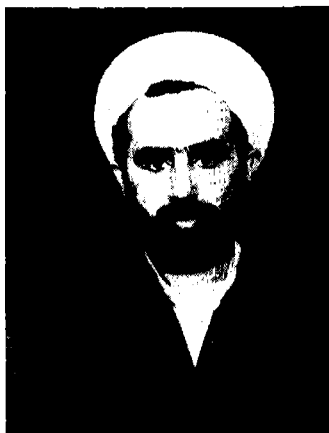

اشاره:

مهاجرت مرزنشینان به شهرهای بزرگ در اثر فقدان انگیزه‌های لازم برای زندگی در این مناطق، در گذشته روند روبه‌افزایشی داشت که تأثیر آن در امنیت مرزها به وضوح قابل لمس بود. تشکیل بازارچه‌های مرزی برای رونق فعالیت‌های اقتصادی و اشتغال در مناطق، انگیزه مناسبی برای تداوم اسکان مرزنشینان در مناطق مرزی

ایجاد کرده به گونه‌ای که تأثیر مطلوب آن بر کند شدن روند مهاجرت از این مناطق مشاهده می‌شود.

بازارچه‌های مرزی ضمن کمک به تأمین نیازمندی‌های ساکنان مناطق در دو سوی مرزها در ایجاد صلح و امنیت و حسن روابط همجوارگی تأثیر بسزایی دارد و از این رو از اقدامات مثبت دولت تلقی می‌شود. با این وجود هنوز زمینه فعالیت‌های گسترده‌تر در این گونه مناطق برای هدایت دادوستدهای تجاری در مسیر سالم و سازنده، در دسترس نمی‌باشد. با توجه به مزایای حاصل از ایجاد بازارچه‌های مرزی، ضروری به نظر می‌رسد که امکانات و تسهیلات لازم برای این مهم فراهم آید.

به منظور بررسی اهداف تشکیل بازارچه‌های مرزی، عملکرد آنها و تأثیرات جنبی بر مناسبات سیاسی - فرهنگی ایران اسلامی با کشورهای همجوار، خبرنگار نشریه «بررسی‌های بازرگانی» با حجت‌الاسلام شهاب‌الدین داریابی، مدیرکل امور مرزی وزارت کشور گفت‌وگویی دارد که با هم می‌خوانیم.

برای هر گونه ناهنجاری و بزهکاری در رفت‌وآمدهای مرزی را فراهم ساخته بود.

از سوی دیگر در جوار مرزها با فعالیت فزاینده باندها و شبکه‌های عمده قاچاق کالا مواجه بودیم. این باندها با استفاده از تفاوت قیمت کالاهای اساسی مانند آرد، سوخت، فرآورده‌های دامی و... در بازار ایران و کشورهای همسایه به فعالیت‌های اقتصادی ناسالم و نامطمئن در جوار مرزها می‌پردازند. با این وصف برای جلوگیری از روند روبه‌تزايد فعالیت‌های قاچاق، تشکیل و راه‌اندازی بازارچه‌های مرزی مدنظر دولت قرار گرفت.

حفظ صلح، ثبات و تقویت بنیه

اقتصادی

در

فعالیت

بازارچه‌های مرزی

■ فلسفه تشکیل و راه‌اندازی بازارچه‌های مرزی چه بوده

است؟

□ برای ایجاد امنیت در ۸۷۵۵ کیلومتر از مرزهای ایران اسلامی با کشورهای همجوار، حضور مردم در مناطق مرزی ضروری است. نظارت بر امنیت با همکاری مرزنشینان، نیروهای مسلح و سایر دستگاه‌های مسؤول تحقق پیدا کرده است.

در رژیم گذشته به لحاظ فقدان برنامه مدون اقتصادی و طرح‌های عمرانی در مناطق مرزی، مسأله مهاجرت بی‌رویه روستانشینان به ویژه مرزنشینان به شهرهای بزرگ وجود داشت و اغلب روستاهای مرزی تخلیه شده بود. این امر زمینه

فهرست کالاهایی که وزارت بازرگانی در مقررات صادرات و واردات اعلام می‌کند، وجود داشته باشد. تمام قوانین و ضوابط مترتب بر قانون نیز بر دادوستدهای مرزی حاکم است. نیروهای انتظامی نیز امنیت عمومی منطقه را زیر نظر و نظارت کامل خود دارند.

■ نوع معاملات مرزی از نظر اقتصادی بر چه پایه‌ای استوار

است؟

□ بیشتر معاملات در بازارچه‌های مرزی به صورت تهاثری می‌باشد و کمتر پول ردوبدل می‌شود. به همین جهت وجود بیمه و بانک در بازارچه‌ها ضروری به نظر نمی‌رسد. تمام کسانی که در بازارچه‌های مرزی فعالیت می‌کنند، باید ساکن مرز و جزو مرزنشینان باشند.

■ مشکلات اقتصادی بازارچه‌های مرزی چه می‌باشند؟

□ مشکل اصلی آن است که کشور مقابل (همجوار) نیز مانند ایران فهرستی از کالاهای مجاز برای واردات و صادرات دارد. این فهرست برای مأموران کشور مقابل قابل اجرا می‌باشد و فهرست کالاهای صادراتی و وارداتی کشورهای همجوار برای مأموران گمرک ایران قابل اجرا می‌باشد. اما تفاوت‌هایی در این فهرست‌ها وجود دارد. برای مثال ورود بلورآلات و پارچه به ایران مجاز نیست ولی کشور مقابل الزام کرده که از جمله کالاهایی که پبله‌وران آنها مبادرت به صدور آن می‌کنند، این دو قلم می‌باشند.

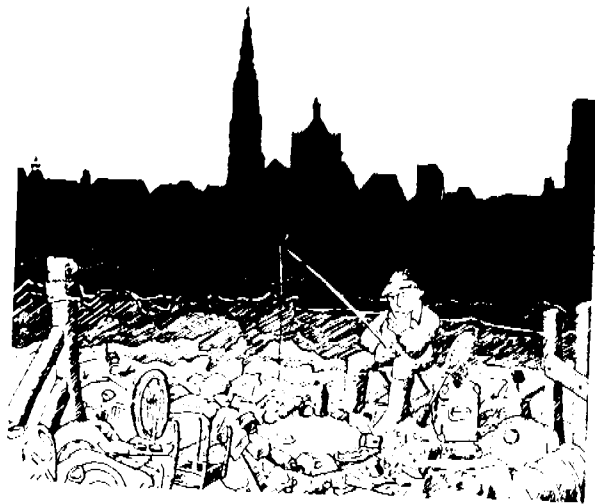
○ بازارچه‌های مرزی به منظور ایجاد امنیت پایدار، جلوگیری از مهاجرت مرزنشینان و فعالیت‌های قاچاق کالا، در استان‌های مرزی کشور تأسیس شده‌اند.

از سوی ایران پیشنهاد شده که اداره‌های بازرگانی استان‌ها یک بخش از اقلام صنایع دستی و محصولات کشاورزی که مازاد بر مصرف مرزنشینان طرف مقابل می‌باشد، ولو آنکه ورودش به ایران ممنوع باشد، در حد معینی اجازه ورود به خاک ایران داشته باشند و یا اگر این‌گونه کالاها مازاد بر مصرف مناطق مرزی ایران است، اجازه صدور به کشور مقابل را بیابد.

■ اثرات اقتصادی قابل لمس راه‌اندازی بازارچه‌های

مرزی چه بوده است؟

□ ایجاد فرصت‌های شغلی برای جوانان منطقه و صدور

○ نظارت بر امنیت مرزها با همکاری مرزنشینان، نیروهای مسلح و سایر دستگاه‌های مسؤوّل تحقق یافته و تشکیل بازارچه‌های مرزی از مهاجرت بی‌رویه مرزنشینان به شهرهای بزرگ جلوگیری نموده است.

■ ایجاد بازارچه‌های مرزی چه مزایایی دربرداشته است؟

□ این بازارچه‌ها به منظور ایجاد امنیت پایدار، جلوگیری از مهاجرت مرزنشینان و فعالیت‌های قاچاق کالا، در استان‌های مرزی تأسیس شده‌اند. تقویت بنیه اقتصادی و معیشتی مرزنشینان و هدایت روند دادوستد در مسیری سالم و مطمئن از مزایایی بود که دولت را واداشت در ایجاد بازارچه‌های مرزی همت کمارد.

دولت به استان‌های مرزی اجازه داد که با عقد قرارداد با کشورهای همسایه این‌گونه بازارچه‌ها راه‌اندازی شود.

■ شیوه نظارت بر فعالیت‌های تجاری بازارچه‌های مرزی

چگونه است؟

□ احداث بازارچه و فراهم‌آوری امکانات لازم در آن (حضور ارکان‌های مسؤوّل و قانونی)، راه‌اندازی غرفه‌های پبله‌وران از سوی استانداری و با اعتبارات این نهاد انجام می‌شود.

استاندار، مدیر بازارچه را برای انجام امور مدیریتی و ایجاد هماهنگی معرفی می‌کند تا بر فعالیت بخش‌های مختلف مانند گمرک و اداره کل بازرگانی نظارت کند. نوع کالاهایی که در بازارچه‌های مرزی مورد مبادله قرار می‌گیرد باید در

ایجاد می‌کند و بخشی از بازار کشورهای همسایه را برای ایران حفظ خواهد کرد.

اغلب استان‌های مرزی کشورهای همسایه با شهرهای مهم و مرکزی آنها، فاصله زیادی دارند و لذا تأمین کالا از ایران برای این استان‌ها، با صرفه است و ایران نیز می‌تواند به راحتی جایگاه اقتصادی خود را در این استان‌ها باز کند.

■ در زمینه توسعه فعالیت بازارچه‌های مرزی چه توصیه‌هایی دارید؟

□ از تشکیل بازارچه‌های مرزی تاکنون اثرات مثبت سیاسی و امنیتی بسیاری برای ایران حاصل شده است. معتقد هستیم که هماهنگی سیاسی و امنیتی با توسعه روابط اقتصادی در مناطق مرزی می‌تواند فراهم آید.

از سوی دیگر مرزنشینان ایران بیش از سایر اقشار مردم در نقاط دیگر کشور از نظر اقتصادی آسیب‌پذیر می‌باشند. اگر به لحاظ مسایل اقتصادی این گروه دلگرم نباشند، تأثیرات مخرب سیاسی و امنیتی احیاناً هدایت شده، به‌طور چشمگیری کاهش می‌یابد. در همین حال میزان مهاجرت مرزنشینان تنزل می‌یابد و بافت و ترکیب جمعیتی این مناطق حفظ خواهد شد.

در نتیجه توصیه می‌کنم جاذبه‌های موجود در فعالیت بازارچه‌های مرزی حفظ و با عنایت به تمام موضوع‌ها افزایش یابد. اگر دولت حجم مبادلات تجاری در بازارچه‌های مرزی را افزایش دهد، نتایج بهتری به دست می‌آید. همسایه‌های ایران نیز انتظار دارند که کمک‌های اقتصادی بیشتری از سوی ایران به آنها صورت گیرد.

■ دولت در چند نقطه مرزی کشور اجازه تاسیس بازارچه مرزی را داده و چه نتایجی را از راه‌اندازی این بازارچه‌ها مشاهده نموده‌اید؟

□ در سال ۱۳۷۱ دولت به وزارت کسور اجازه داد که در ۱۴ نقطه مرزی کشور با کمک استانداران بازارچه مرزی تشکیل شود. این بازارچه‌ها عبارتند از:

○ ایجاد فرصت‌های شغلی برای جوانان، صدور تولیدات کشاورزی و دامی مازاد بر نیاز با قیمت‌های مناسب، احیاء و توسعه صنایع دستی و... از اثرات اقتصادی مثبت راه‌اندازی بازارچه‌های مرزی است.

۱- بازارچه‌های مرزی دوغانرون و باجگیران در استان خراسان

تولیدات کشاورزی و دامی (نظیر احشام) با قیمت‌های مناسب به کشورهای همجوار از اثرات اقتصادی راه‌اندازی و فعالیت بازارچه‌های مرزی است.

○ به لحاظ نبود امکانات در مرز، اداره استاندارد مجبور است از اداره‌های استان‌ها کمک بگیرد و این کار زمان‌بر است و معاملات تجاری را کند می‌نماید.

توسعه صنایع دستی مانند قالی‌بافی و بافت گلیم و جاجیم و احیاء این صنایع در مناطق مرزی با بازسازی کارگاه‌های مربوطه از دیگر آثار اقتصادی فعالیت بازارچه‌های مرزی است که منبع درآمد مناسبی برای ساکنان منطقه می‌باشد.

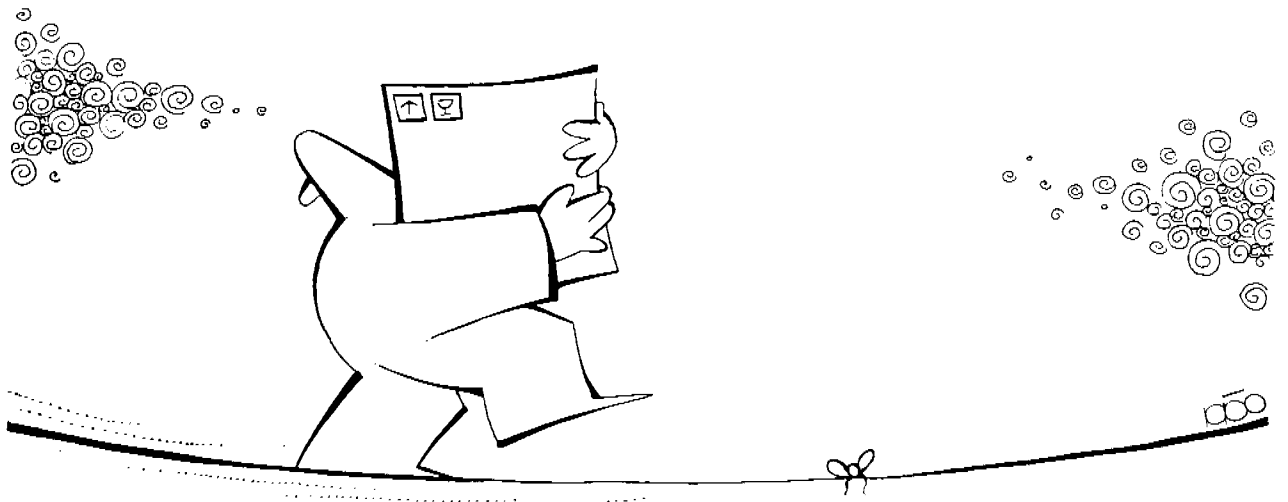
توسعه دامداری‌ها و مرغداری‌ها، تأمین بخشی از نیازهای مصرفی مردم از جمله سیمان، لامپ، لوازم بهداشتی، کالاهای کشاورزی، کولر گازی، موتور یخچال و بخشی از تقاضای پارچه (از پاکستان)، از دیگر آثار مثبت فعالیت اقتصادی بازارچه‌های مرزی بوده است.

■ دورنمای فعالیت‌های اقتصادی در بازارچه‌های مرزی را چگونه ارزیابی می‌نمایید؟

□ اگر برای عوارض گمرکی و سود بازرگانی کالاهای وارداتی در بازارچه‌های مرزی تسهیلاتی منظور شود و دولت به‌طور صرف با دید اقتصادی به ورود و خروج کالا در این بازارچه‌ها نگاه نکند، به‌طور طبیعی از نظر ثبات سیاسی، فرهنگی و اقتصادی نتایج قابل لمس و مثبتی حاصل خواهد شد.

○ بیشتر معاملات در بازارچه‌های مرزی به صورت تهاتری است و کمترین ردوبدل می‌شود و لذا ایجاد مؤسسه‌هایی نظیر بانک و بیمه در آنها ضروری نیست.

ضرورت دارد که تأمین تقاضای کالاها در استان‌های مرزی کشورهای همجوار را به خود وابسته نمایم به‌طوری که از نظر اقتصادی وابستگی استان‌های مرزی کشورهای همجوار به ایران بیش از اقتصاد کشورشان باشد. با این شیوه آینده خوبی برای فعالیت‌های اقتصادی بازارچه‌های مرزی قابل تصویر است. این موضوع دلبستگی سیاسی و فرهنگی

انجام می‌شود.

وجود بازارچه‌ها سبب شده که مرزنشینان اجازه ندهند ناامنی در نقطه مرزی به وجود آید، زیرا هر گونه ناامنی به تعطیلی فعالیت بازارچه منجر می‌شود. مردم مناطق مرزی با ایجاد بازارچه‌ها به دادوستد سنتی سالم دلگرم شده‌اند و بر مبنای گزارش استانداری‌ها روند مهاجرت از مناطق مرزی بسیار کند شده است.

○ اگر تسهیلاتی برای عوارض گمرکی و سود بازرگانی کالاهای وارداتی بازارچه‌های مرزی فراهم شود، نتایج مثبت آن در ثبات سیاسی، فرهنگی و اقتصادی مشاهده خواهد شد.

دولت در بازارچه‌های مرزی مسأله ثبت سفارش و سپردن پیمان ارزی را حذف کرده و فقط ثبت‌نام کالاهای وارد یا صادرشده برای بررسی نوع کالاهای مورد معامله انجام می‌شود.

در هر یک از بازارچه‌های مرزی تا سقف سالانه ۱۰ میلیون دلار کالا مبادله می‌شود و هر پیلهور می‌تواند در یک دوره سه‌ماهه ۵۰۰۰ دلار کالا صادر و به همین میزان وارد نماید. این دوره زمانی برای برخی بازارچه‌ها ۴ ماه و برای برخی نیز ۶ ماه است.

■ فعال‌ترین بازارچه‌های مرزی کدامند؟

□ بازارچه‌های سرو، رازی، جلفا، بیله‌سوار و نوردوز فعالیت بیشتری دارند. اگر دولت به این بازارچه‌ها بیش از سقف

○ در بازارچه‌های سرو، رازی، جلفا، بیله‌سوار و نوردوز فعالیت وسیعی جریان دارد و اگر دولت اجازه دهد که سقف مبادلات افزایش یابد، می‌توانند فعالیت گسترده‌تری داشته باشند.

۲- بازارچه پل مرز در استان مازندران

۳- بازارچه‌های میرجاوه، کوهک و پیشین در استان

سیستان و بلوچستان

۴- بازارچه بیله‌سوار در استان اردبیل

۵- بازارچه‌های جلفا و نوردوز در استان آذربایجان شرقی

۶- بازارچه آستارا در استان گیلان

۷- بازارچه‌های سرو، رازی، ساری‌سو و پلدشت در

استان آذربایجان غربی.

از آنجا که وجود همکاری مشترک طرف مقابل (کشور همسایه) الزامی است، لذا در آیین‌نامه مصوب هیأت دولت در سال ۷۱، هر گونه راه‌اندازی بازارچه‌های مرزی به انعقاد پروتکل یا یادداشت تفاهم میان دو استان هم‌مرز، منوط شده است. این پروتکل‌ها با تمام کشورهای همسایه امضا شده است.

در برخی مرزها، بازارچه‌ها فعال هستند، زیرا کشور همسایه نیز رغبت نشان داده و سرمایه‌گذاری مطلوبی را انجام داده است.

با تشکیل بازارچه‌های مرزی، فعالیت‌های قاچاق در این‌گونه مناطق به‌طور فاحش کاهش یافته است و دادوستد سنتی مردم این مناطق با کشورهای همسایه از طریق بازارچه

مرزی با ضوابط استاندارد مطابقت می‌کند؟

□ تمام کالاهایی که وزارت بازرگانی ورودشان به کشور را مجاز اعلام می‌کند، باید با توجه به ضوابط و شرایط ورود به ایران وارد کشور شوند. کالاهایی که ضوابط بهداشتی یا... باید در آنها ملحوظ شود به کسب مجوز از اداره استاندارد نیاز دارد. این‌گونه کالاها از سوی کشور همسایه معرفی می‌شوند تا با مجوز ارگان‌های مسؤول کشور وارد یا صادر شوند.

○ **وجود بازارچه‌های مرزی سبب شده که مرزنشینان اجازه ندهند ناامنی در نوار مرزی به‌وجود آید، زیرا به تعطیلی فعالیت بازارچه می‌انجامد.**

به لحاظ نبود امکانات در مرز، اداره استاندارد مجبور است از ادارات استان‌ها کمک بگیرد و این امر زمان‌بر می‌باشد و معاملات را کند می‌کند. درخواست می‌شود که اداره‌ها و بخش‌های مسؤول در مناطق بازارچه‌ها توجه ویژه‌ای به نقش آنها و تأثیر سازنده‌شان در تقویت بنیه اقتصادی مرزنشینان، مبذول نمایند. این ارگان‌ها باید وسایل و ابزار خود را در محل مرزها ایجاد و تعبیه کنند تا زمان فعالیت برای مرزنشینان (جهت انجام امور مربوطه) به حداقل کاهش یابد.

مبادله ۱۰ میلیون دلار کالای نیز اجازه دهد. آنها قادر خواهند بود که فعالیت وسیع‌تر تجاری داشته باشند.

○ **مرزنشینان ایران از ساکنان دیگر مناطق کشور از لحاظ اقتصادی آسیب‌پذیرتر هستند. اگر از نظر اقتصادی، آنها دلگرم باشند، تأثیرات مخرب سیاسی و امنیتی احیاناً هدایت شده، به‌طور چشمگیری کاهش می‌یابد و بافت جمعیتی مناطق مرزی حفظ می‌شود.**

بازارچه‌های مرزی پل‌مرز، باجگیران و دوغارون به‌صورت یک‌طرفه فعال می‌باشند. در بازارچه پل‌مرز مشکل جانمایی (تعیین مکان) وجود دارد. طرف مقابل احداث بازارچه در منطقه «داشلی‌برون» را پیشنهاد می‌کند، در صورتی که ایران محل کنونی یعنی «اینچه‌برون» را مدنظر دارد. تمام تأسیسات گمرکی ایران و رفت و آمدهای مرزی و تجاری ایران در منطقه پل می‌باشد اما چون شهر داشلی‌برون شهر بزرگی است، آنها (دولت ترکمنستان) معتقدند که بازارچه در این منطقه تشکیل شود.

در منطقه آستارا نیز مشکل مکان وجود داشت که سرانجام نقطه موردنظر دو طرف تعیین و مشکلات فنی برطرف شد و کار احداث بازارچه مرزی آغاز شده است.

■ **آیا کالاهای وارداتی به کشور از طریق بازارچه‌های**

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

